

A Bibliakritika módszerei, műfajai II

Bevezetés a Héber Bibliába / Ószövetségbe: bibliai irodalomtörténet

BBN-HEB11-302, BBN-BIB-201

2018. December 12

Az óra struktúrája

- Modernitás és konzervativizmus - a történeti kritika kritikája
- Olvasói válaszelmélet és bibliakritika
- Strukturalizmus és posztstrukturalizmus
- Ideológiai bibliakritika
- Feminista biblikritika
- Posztkolonialista bibliakritika

Olvasói válasszelmélet és bibliakritika

Fókusz: az olvasó és az olvasás során létrejövő jelentés

Túllépés a formalista hagyományon

Wolfgang Iser, „The Reading Process: a Phenomenological Approach.” *New Literary History* 3 (1972): 279-299

Az egymással versengő olvasatok elfogadása (elvárás és felülbírálat, konzisztenciateremtés, azonosulás és távolítás, defamiliarizáció)

- Szóla Dániel, és monda: Látám az én látásomban éjszaka, és imé, az égnék négy szele háborút támaszta a nagy tengeren; Es négy nagy állat jöve fel a tengerből, egyik különböző a másiktól. Az első olyan, mint az oroszlan, és sas szárnyai valának. Nézem, míg szárnyai kitepettek, és felemelteték a földről, és mint valami ember, lábra állították és emberi szív adták neki. És imé, más állat, a második, hasonló a medvéhez, és kele egyik oldalára, és három oldalborda vala szájában fogai között, és így szólának neki: Kelj fel és egyél sok húst! Ez után látám, és imé, egy másik, olyan mint a párducz, és négy madárszárnya vala a hátán; és négy feje vala az állatnak, és hatalom adták neki. Ezek után látám éjszakai látásokban, és imé, negyedik állat, rettenetes és iszonyú és rendkívül erős; nagy vasfogai valának, falt és zúzott és a maradékot lábjaival összetaposta, és ez különbözék mindazoktól az állatoktól, a melyek előtte valának, és tíz szarva vala neki. (Dan 7:2-7)

Strukturalizmus és posztstrukturalizmus

Fókusz: ahistorikus mélystruktúra felfedezése antropológiai, nyelvi, nyelvészeti keretek között

Paradigmatikus és szintagmatikus elemzés

Saussure: a hozzárendelések felfedése

Lévi-Strauss: a bináris ellenétek azonosítása

- Francia teória - posztstrukturalizmus
 - Endless play of texts (Barthes): interszekciók és intertextualitás
 - Dekonstrukció (Derrida): a bináris ellentétek, a jelentés szubjektivitása
 - A hatalom analízise (Foucault): a társadalmilag konstruált hatalom

Ideológiai kritika I

Fókusz: 3-as (megírás kontextusa, újjáalkotott ideológia, a fogyasztó ideológiája)

Marxista alapok

Konfliktusból v. konszenzusból születő ideológia (David Clines vs. James Barr)

Ideológia vs. történelem

És énekelni kezdenek az asszonyok, kik vigádoznak és mondának: Megverte Saul az ő ezerét és Dávid is az ő tízezerét (1Sam 18:7)

s lőn, hogy a mikor elmondotta Dávid e szókat Saul előtt, monda Saul: A te szavad-e ez, fiam, Dávid? És felkiálta Saul, és síra. (1Sam 24:17)

És monda néki: Ne félj, mert Saulnak, az én atyámnak keze nem fog utólélni téged, és te király leszel Izráel felett, és én második leszek te utánad, és Saul is, az én atyám, tudja, hogy így lesz. (1Sam 23:17)

Ideológiai kritika II

Másnap pedig megszállta Saul az Istentől küldött gonosz lélek, és prófétálni kezdte a maga házában; Dávid pedig hárfázott kezével, mint naponként szokta, és a dárda Saul kezében vala. És elhajította Saul a dárdát, azt gondolván: Dávidot a falhoz szegezem; de Dávid két ízben is félrehajolt előle. (1Sam 18:10-11)

Akkor megragadta Dávid a maga ruháit és megszaggatá, úgyszintén a többi emberek is, a kik ő vele valának. És nagy zokogással sírának, és bőjtölének mind estvéig, Saulon és Jonathánon, az ő fián, és az Urnak népén és Izráelnek házában, mivelhogy fegyver által hullottak el. És monda Dávid az ifjúnak, a ki ezt elbeszélé neki: Honnét való vagy te? Felele: Egy jövevény Amálekita férfi fia vagyok. Ismét monda neki Dávid: Hogy nem féltél felemelni kezedet az Ur felkentjének elvesztésére? És szólíta Dávid egyet az ő szolgálói közül, kinek monda: Jöjj elő és öld meg őt. Ki általúte azt, és meghalá. És monda neki Dávid: A te véred legyen a te fejedben: mert a tennen nyelved vallása bizonyosságot tesz ellened, mondván: En öltem meg az Urnak felkentjét. (2Sam 1:11-16)

Feminista bibliakritika

Fókusz: politikailag determinált célok megvalósítása. A nemek közti egyenjogúság megvalósítása

Patriarchális, androcentrikus világgépű hagyomány felismerése

Nincs értékfüggetlen szöveg, és nincs objektivitás

Belülről megfogalmazott interpretáció

- Elizabeth Cody Stanton, *The Women's Bible* (1895)
- Mary Daly, *Beyond God the Father: Toward a Philosophy of Women's Liberation* (1978)
- Phyllis Trible, *God and the Rhetoric of Sexuality* (1978)
- Elizabeth Schüsser Fiorenza (*In Memory of Her: A Feminist Reconstruction of Christian Origins*, 1994)

Posztkolonialista Bibliakritika

Kettős fókusz:

- A bibliai szöveg posztkolonialista reflexiója (interpretáció, marginalizált csoportok, kolonializált csoportok)
- A bibliai szöveg használatának posztkolonialista reflexiója
- Európai hagyomány vs. antik kelet
 - Az elnyomó és a szöveg
 - Az elnyomott és a szöveg

Cselekedjék az Úr irgalmasságot veletek, a miképen ti cselekedtetek a megholtakkal és én velem! Adja az Úr ténédtek, hogy találjatok nyugodalmat, kiki az ő férje házában. És megcsókolá őket; és ők nagy felszóval sírának. És mondák néki: Bizony mi veled együtt térünk a te népedhez!¹¹Naómi pedig monda: Térjete vissza leányaim! Miért jönnétek én velem? Hát ugyan vannak-e még fiak az én méhembem, a kik férjeitek lehetnének? ... Azok pedig nagy felszóval tovább sírának. És Orpa megcsókolá az ő napát; Ruth azonban ragaszkodék hozzá. Ő pedig monda: Imé a te sógorasszonyod visszatért az ő népéhez, és az ő isteneihez, térj vissza te is a te sógorasszonyod után. ¹⁶Ruth pedig monda: Ne unszolj, hogy elhagyjalak, hogy visszaforduljak tőled. Mert a hova te mégy, oda megyek.... menének mind a ketten, míglen Bethlehembé érkezének. És lön, hogy mikor Bethlehembé érkezének, megmozdult az egész város miattok, és mondák; Nemde nem Naómi ez? ... Így tért vissza Naómi, és vele a Moabita Ruth, az ő menyé, a ki hazatért Moáb mezejéről. (Rut 1)

Az Ammoniták és Moábiták se menjenek be az Úrnak községébe; még tizedízig se menjenek be az Úrnak községébe, soha örökké (Deut 23:3)